

Определение К.Д. 11/2010
судия Симеонова докладчик
настроение заседание по допускането
19.05.2010
15.05.2010

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД
Б. № 19
Дата 14.05.2010 Ж

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
СОФИЯ

И С К А Н Е

от група народни представители
за обявяване противоконституционност на § 22, т. 1 и § 54, както и
несъответствие с международните договори, по които Република
България е страна на § 8, т.2 и т.3 и § 54 от Закона за изменение и
допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс, приет на 25 март 2010
г., повторно приет на 21 април 2010 г. (ДВ, бр.32 от 27 април 2010 г.)

По чл. 149, ал. 1, т. 2 и т. 4 от Конституцията

Уважаеми конституционни съдии,

1. На 21 април 2010 г. 41-ото Народно събрание прие Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (ЗИДНПК), който е публикуван в ДВ, бр.32 от 27 април 2010 г. С § 54 се отменя глава двадесет и шеста с чл. 368 и 369, които се отнасят до разглеждането на делото в съда по искане на обвиняемия, който институт е въведен в българското наказателнопроцесуално право със Закон за изменение и допълнение на отменения Наказателно-процесуалния кодекс (обн. ДВ, бр. 50 от 2003 г.), който е възприет и в новия Наказателно-процесуален кодекс (Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г.). Въвеждането на този нов за българското законодателство институт е с оглед осигуряване на разумен срок на наказателното производство по смисъла на Европейската конвенция за защита правата на

76
човека и основните свободи, като е предвидена възможност за обвиняемия да поиска от съответния първоинстанционен съд делото му да бъде разгледано от съда, ако от повдигането на обвинението за тежко престъпление са изминали повече от две години, а в останалите случаи – повече от една.

С отмяната на глава двадесет и шеста се нарушават правата на лицата, спрямо които е започнало досъдебно производство, които конституционния законодател изрично е гарантирал в чл. 31, ал. 1, който гласи: „Всеки обвинен в престъпление следва да бъде предаден на съдебната власт в законно определен срок.“. Този срок следва да е нормално допустим и отговарящ на целите на наказателното преследване. С тази отмяна се връща старото положение в НПК, при което се създават предпоставки за неограничени във времето обвинения, което се превръща в постоянен психически тормоз над личността. Основна функция на прокурора в наказателния процес е да следи за спазването на законността като привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпление. Реализацията на тази функция е изключително важна за постигане целите на наказанието и гарантирането на неговата непредотвратимост. По този начин се осъществява генералната превенция, а именно оказването на общовъзпитателно въздействие и предупредително-възпиращо въздействие на наказанието спрямо обществото. Привличането към отговорност се осъществява от прокурора чрез внасянето в съда на обвинителен акт. Ако той не успее да събере и обоснове доказателства за наказателна отговорност в един разумен срок, започващ да тече не от момента на образуване на производството, а от момента, в който лицето е привлечено в качеството на обвиняем, то оправдано е същото това лице да може да поиска делото му да бъде гледано от съд в един публичен и състезателен процес. Обратното противоречи на чл. 31, ал. 1 от Конституцията като допуска необосновано забавяне и продължаване на следствените действия, което се явява от друга страна и своеобразен отказ от правосъдие.

Осъществяването на правосъдието по необходимост изисква да бъдат ограничавани някои права на лицата, които са обвинени в извършването на престъпление. Тези ограничения трябва да бъдат строго целесъобразни. Заедно

с това ограниченията не могат да надхвърлят необходимото за осъществяване на правосъдието. Както приема в практиката си Конституционния съд (Решение № 7/16.12.2004 г.): „Прекомерно дългото разследване ограничава неговите права по начин, че се надхвърля "необходимото за осъществяване на правосъдието" (чл. 31, ал. 4 от Конституцията), поради което е конституционно нетърпимо.”

С приетия ЗИД на НПК се нарушават и разпоредбите на Конвенцията за правата на човека и основните свободи, по която Република България е страна. Член 5, ал. 3 от Конвенцията гласи следното в релевантната си част: „Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член, трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, и има право на гледане на неговото дело **в разумен срок** или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда” Отмяната на нормативните критерии в НПК за този „разумен срок” поставя в неравностойно положение обвиняемия и го лишава от правото му неговото дело да бъде гледано от съда и създава предпоставки за бавене на същото по една или друга причина от разследващият орган. Възможността в досъдебната фаза да се налагат мерки за неотклонение, свързани с ограничаване на съществени човешки и конституционни права, от своя страна създава предпоставка и за поддържане на мярка задържане под стража за един необосновано дълъг период от време. Европейския съд за правата на човека е имал възможността да се произнесе по този въпрос по делото „Петьо Петков срещу България” (7 януари 2010 г.) където съдът приема, че „оставянето на жалбоподателя с мярка за неотклонение задържане под стража в продължение на година и пет месеца не е било оправдано от гледна точка на член 5, ал. 3 и че следователно е налице нарушение на тази разпоредба от Конвенцията”. Също така приема, „че националните съдилища не са изложили „уместни и достатъчни” доводи по смисъла на член 5, ал. 3 за лишаването от свобода на жалбоподателя за целия период на делото.”, което от своя страна

78
недвусмислено поставя въпроса за нуждата от изрично законодателно решение относно разумните срокове за приключване на досъдебната фаза на наказателното производство и внасянето на обвинителния акт в съда. И по настоящем се случва да се обосновават мерки за неотклонение с „кредитиране на разследващите органи за събиране на доказателства“. Една такава практика би трябвало да се ограничава във времето от закона като минимален стандарт за постигане на целите на наказателния процес и наказателната репресия като цяло.

2. С § 8, т.2 и т.3 от ЗИДНПК в чл. 94, се изменя ал. 4 от същия нормативен акт и се създават нови алинеи 5 и 6, с които се въвежда института на резервния защитник.

Правото на защита е основно конституционно право, което е гарантирано в чл. 56 от Конституцията на Република България. С приетия текст се регламентира правото на защита в един много широк обем. Правото на защита определя и задължение на държавата чрез законодателството и правоприлагането да обезпечи ефективната възможност гражданите да защитят нарушените си права. Това предполага, че за осъществяване на конституционното право следва да се уредят законодателно мерки, които да гарантират свободното му упражняване.

Правото на защита произтича от качеството на гражданина да бъде активна страна в обществените отношения. Той е и субект на обществените отношения и има право да отхвърли или да се брани срещу решения, които засягат съответните негови интереси. Защитата срещу тях е законно действие, което изразява равноправното му положение в обществото и държавата. Упълномощавайки адвокат **по свой избор**, обвиненото или задържано лице изразява на първо място желанието си да упражни правото си на защита чрез квалифициран в правната материя защитник и на второ място заявява доверието си именно към упълномощеното от него лице. С въвеждането на института на резервния защитник едно трето лице – съдия или прокурор, **замества свободната воля** на гражданина, упражнена при избора на защитник, с което неправомерно интервенира в сфера, която е изцяло

изградена върху доверието между обвиняемия и защитника. Обстоятелството, че заместването на свободно избрания защитник с друг може да стане по преценка на съдията или прокурора е неприемливо. Както приема в практиката си КС „това право на адвокатска защита се разпростира за всички стадии на процеса. То може и да не е упражнено от задържания или обвинен гражданин, но след като той вече се е възползвал от него и упълномощил адвокат, **това му право не може да бъде ограничено или отнето.**”

Атакуваната разпоредба е в противоречие и с чл. 6 т. 3. "с" от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (наричана по-долу за краткост Конвенцията) относно правото да се ползва адвокат по избор. Според чл. 6 т. 3. "с" от Конвенцията всяко лице обвинено в криминално престъпление има право „да се защитава лично или да ползва адвокат **по свой избор**; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието.” Правото на обвиняемия на защитник „по свой избор” е съществен принцип по Конвенцията и е недопустимо избраният защитник да бъде заменен с друг въпреки несъгласието на подсъдимия по волята на съдията. Упълномощаването на адвокат е избор *intuitu personae* и този избор не може да бъде подменян с определен от съда или прокурора „резервен” адвокат.

3. С § 22, т. 1 от ЗИД на НПК се въвежда възможността да бъде обоснована една осъдителна присъда на основание данни от специални разузнавателни средства и свидетел с тайна самоличност, което е в пряко противоречие с Конституцията на Република България.

С оглед чл. 177, ал. 1 от НПК „обвинението и присъдата не могат да се основават само на данните от специалните разузнавателни средства.”. Същото важи и за свидетели с тайна самоличност. Следователно нито едно от тези основания самостоятелно **не е годно** да обоснове една осъдителна присъда. Доказателствената стойност не е достатъчна, за изясняване на обективната истината, каквото изрично е решил конституционния законодател в чл. 121, ал. 2: „Производството по делата осигурява установяването на истината.”

Недопустимо е чрез един количествен признак да се обоснове качество на доказателствата в наказателния процес защото **„доказателствата са добри с качеството си, а не с количеството си”** (non numeranda sed ponderanda argumenta), следователно е невъзможно в тяхната кумулация те да установят истината по безспорен начин.

По смисъла на Закона за специалните разузнавателни средства (ЗРС) специални разузнавателни средства са техническите средства и оперативните способности за тяхното прилагане (чл. 2, ал. 1 ЗРС). Легална дефиниция на понятието оперативни способности е дадено в ал. 3 на чл. 2 от същия закон, който гласи: „Оперативни способности са наблюдението, подслушването, проследяването, проникването, белязването и проверката на кореспонденцията и компютризираната информация, контролираната доставка, доверителната сделка и разследването **чрез служител под прикритие**, които се прилагат при използването на техническите средства.”. По смисъла на НПК **служител под прикритие може да бъде разпитван като свидетел с тайна самоличност**. С промените в ЗИДНПК de facto и de jure се допуска постановяването на осъдителна присъда от специални разузнавателни средства и свидетел с тайна самоличност, което *redictio ad absurdum* означава, че **тази присъда може да бъде произнесена и на база две специални разузнавателни средства**. Конституционно недопустимо е постановяване на осъдителна присъда на основание **субсидиарен способ за събиране на доказателства**, аргумент от чл. 3, ал. 1: „специалните разузнавателни средства се използват в случаите, когато това се налага за предотвратяване и разкриване на тежки престъпления по реда на Наказателно-процесуалния кодекс, **когато необходимите данни не могат да бъдат събрани по друг начин.**”

Уважаеми конституционни съдии,

Молим на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 и т. 4 от Конституцията да обявите за противоконституционни § 54, с който се отменя глава двадесет и шеста с чл. 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс и § 22, т. 1 от Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс,

81
приет на 25 март 2010 г., повторно приет на 21 април 2010 г. (ДВ, бр.32 от 27 април 2010 г.), които противоречат на чл. 31, ал. 1 и 4; чл. 56 и чл. 121, ал. 2 от Конституцията на Република България, както и да установите несъответствието на § 54, с който се отменя глава двадесет и шеста с чл. 368 и 369 от Наказателно-процесуалния кодекс и § 8, т.2 и т.3 от Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс, приет на 25 март 2010 г., повторно приет на 21 април 2010 г. (ДВ, бр.32 от 27 април 2010 г.) с конкретни норми от Европейската конвенция за защита правата на човека.

Молим в конституционното производство като страни да бъдат конституирани Президентът на Република България, Министерският съвет, Парламентарните групи от 41-ото Народно събрание, Главния прокурор, Върховния касационен съд, Висшия адвокатски съвет, Съюза на юристите в България и Българския хелзинкски комитет.

НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ:

Михаела Микова
Ориса Юнцарова -
Радослав Ангелов -
Любим Меситан -
Сергей Станиславов -
Евгени Станиславов -
Мая Манолова -
Анжела Райчкова -
Любим Корджиев -
Юлия Пашева

Мелена Янчева

Емил Масларова -

Димитр Таров

Сиде Пинев

Петро Янчев

Милена Христова

Стефан Василев

Корнелия Николова

Антон Кутев

Руден Овчаров

Натан Димитров

Филип Михайлов

Петър Янчев

Рачи Н. Велков

Георги Ангелов

Петър Янчев

Димитр Стейнев

Евгений Мелов

Златари Георгиев

Анна Янчев

Георги Божичев

Янко Янчев

Анваре Мероусанд

Рунер Петров

Али Тарайзов

Алимур Рамаев

Абени Алимов

Ахмед Пакис

Ахмед Ахмед

Ахмед Казак А

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Ахмед Ахмедов

Василия Богданов

84

Георгий Пирински <

Вилхелм Хедов -

Петър Куртиджиев -

Георги Петрушев

Бойко Великов -